תאריך עדכון : 28/9/17

המפנה הלשוני: טקסט, שפה, עולם

מס' הקורס : 30138/01

שם המרצה: ד"ר דורית למברגר

סוג הקורס: הרצאה

שנת הלימודים : תשע"ח

סמסטר : א'

היקף שעות : 1 ש"ש

אתר הקורס באינטרנט :

א. מטרות הקורס :

הקורס יסקור את ההוגים המרכזיים שנכללים במהפכה שמכונה 'המפנה הלשוני' במאה העשרים. מטרתו המרכזית של הקורס היא להציג מגוון של מושגים מתודולוגיים בעזרתם ניתן לפרש טקסטים פילוסופיים וספרותיים. לצד הלימוד התאורטי של המושגים שנוסחו על ידי כל אחד מההוגים, הקורס ידגים שימוש במושגים אלה בניתוח טקסטים קנוניים מתוך המחשבה היהודית כמו 'ספר הכוזרי' לריה"ל ו'מורה נבוכים' לרמב"ם.

ב. **תוכן הקורס :**

המפנה הלשוני התחולל במאה העשרים וחלחל בהדרגה לשיטות המחקר של כל מדעי החברה והרוח. בקורס נבחן תפיסות שונות של שפה שכל אחת מהן מציעה תשובות שונות לשאלת היחסים בין השפה לבין העולם. תשובות אלה כוללות מונחים מתודולוגיים באמצעותם ניתן להבין טקסטים, לתארם ולהעריכם. כמו כן נבחן בקורס נקודות מבט שונות לבחינת טקסטים כמו למשל נקודת מבט לוגית (קארנפ, ויטגנשטיין), בלשנית (דה סוסיר, בארת), ספרותית (לוי-שטראוס) ופילוסופית (פוקו, דרידה).

מהלך השיעורים : פרונטלי. להלן נושאי השיעורים; הביבליוגרפיה מרוכזת ברשימה בסוף המסמך.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים :

1. מהי שפה? הויכוח בין אפלטון לבין אריסטו

2. המפנה הלשוני : גוסטב ברגמן וריצ'ארד רורטי

3+4. **פרדיננד דה-סוסיר** : שפה כמערכת, טיבו של הסימן, מחקר סינכרוני ודיאכרוני

5-6 : **נעם חומסקי** : דקדוק אוניברסלי - גנרטיביות, רקורסיביות ויצירתיות

7. **רומן יאקובסון:** סטורוקטורליזם כמתודה בלשנית; בלשנות כאופק אינטרדיסציפלינרי

8. **לודוויג ויטגנשטיין:** תורת התמונה והיחסים בין שפה, מחשבה ועולם

9. משחקי-שפה, כללים, דקדוק-שטח ודקדוק-עומק

10. **רולאן בארת**: ביקורת חברתית באמצעות שפה

11. **בארת מול פוקו:** תפקידו של המחבר

12. **מישל פוקו**: קשרים בין מלים לבין דברים - על יצירת סדרי מחשבה

13. ההיגד כנקודת המוצא של השיח

14. **ז'ק דרידה:** הדקונסטרוקציה של דרידה: המשחק החופשי ועליונות הכתיבה

ג. חובות הקורס :

דרישות קדם: אין

חובות / דרישות / מטלות: נוכחות והשתתפות פעילה בשיעורים; עבודת סיום

מרכיבי הציון הסופי: ציון מספרי

ד. בביליוגרפיה :

אפלטון, כתבי אפלטון (תל-אביב: שוקן, 1975), חלק א': "אפולוגיה של סוקרטס", "מנון", חלק ב': "פוליטיאה" חלקים ו'-ז'

אריסטו. רטוריקה. תל-אביב: ספרית פועלים, 2002.

בארת, רולאן. מיתולוגיות. תל-אביב: בבל, 1998.

בארת, רולאן ופוקו, מישל, מות המחבר, המחבר מהו. תל-אביב: רסלינג, 2005.

ויטגנשטיין, לודוויג. מאמר לוגי-פילוסופי. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1994.

ויטגנשטיין, לודוויג. חקירות פילוסופיות. ירושלים: מאגנס, 1995.

חומסקי, נעם. לשון ורוח. תל-אביב: ספרית פועלים, 1978.

חומסקי, נעם. שפה ושאלות על הידע. תל-אביב: רסלינג, 2003.

יאקובסון, רומן. מבחר מאמרים. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1986.

לוי-שטראוס, קלוד. החשיבה הפראית. תל-אביב: ספרית פועלים, 1973.

פוקו, מישל. תולדות המיניות – הרצון לדעת. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1996.

פוקו, מישל. הארכאולוגיה של הידע. תל-אביב: רסלינג, 2005.

פוקו, מישל. המילים והדברים. תל-אביב: רסלינג, 2011.

Derrida, Jacques. “Structure, Sign and Play in the Discourse of the Human Sciences”, in: *Modern Criticism and Theory,* eds.: David Lodge & Nigel Wood, 2nd ed., Orient Longman, 1978, pp. 89-103.

Rorty, Richard, ed. *The Linguistic Turn*. The University of Chicago Press, 1967.